

Верховний
Суд

Захист дітей від насильства (обмежувальний припис)

Євген Синельников
суддя Верховного Суду

Діти можуть бути потерпілими, свідками, а також винуватцями насильства, починаючи з власних домівок, у школі, під час дозвілля та розважальних заходів, у системі правосуддя, як офлайн, так і онлайн. Переживання насильства в дитинстві може мати довготривалі наслідки.

Діти можуть бути об'єктом дискримінації на ґрунті: фізичних вад, раси, сексуальної ідентичності, релігії, залежностей їх або їхніх батьків.

Просування культури нульової толерантності до насильства щодо дітей вимагає усунення розриву між міжнародними стандартами, політичними зобов'язаннями та діями, а також мобілізації зусиль всіх залучених учасників правовідносин. Це стосується будь-якої форми насильства, тобто всіх форм фізичного чи психічного насильства, травм або жорстокого поводження, нехтування або недбалого ставлення, примусової експлуатації, у тому числі сексуальне, фізичне, онлайн насильства або насильства у віртуальному світі. Таке насильство включає, наприклад, домашнє насильство, торгівлю людьми, гендерно зумовлене насильство, каліцтво жіночих статевих органів та дитячі шлюби, а також усі форми цькування та тілесних покарань.

Якщо держава (суд) не зможе ефективно відреагувати та забезпечити захист жертв домашнього насильства у випадках безпосередньої загрози їхньому життю, свободі чи здоров'ю, це може призвести до порушення заборони дискримінації у поєднанні з порушенням права на життя та/або заборони нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження, права на приватне та сімейне життя, права на захист персональних даних.

Заходи тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків (ч. 2 ст. 26 ЗУ "Про запобігання та протидію домашньому насильству"). Враховуючи такі форми домашнього насильства, як кіберпереслідування, кібердомагання, поширення інтимних матеріалів, примусовий шлюб (відмова від шлюбу), підбурювання до насильства тощо, будь-яка поведінка, яка завдає шкоди (за оцінкою суду), може стати юридично забороненою за допомогою рішення суду про застосування обмежувального припису.

Судове рішення з обмежувальним приписом це швидкий (розгляд протягом 72 годин; судові витрати за рахунок держави) та дієвий спосіб захисту жертв домашнього насильства (негайне виконання). Застосовані судом заходи мають бути ефективними, стримуючими та пропорційними.

Наприклад у Франції та Сполученому Королівстві наказ суду про тимчасовий захист, наказ про заборону домагань (non-molestation order) видає суддя сімейного суду (спеціалізації). Це дозволяє жертві швидко отримати захист, призначений суддею для неї та її дітей, протягом тижнів. Можливі подача заяви і розгляд “ex-parte”/ “without notice” протягом того ж дня з метою виключення продовження насильства. Суд застосовує обмежувальні заходи невідкладно але тимчасово, у подальшому проводиться друге засідання із заслуховуванням сторін та оцінкою доказів і суд постановляє остаточне рішення. В Англії суд може за власною ініціативою видати наказ про захист дитини у будь-якому сімейному спорі, зокрема про вилучення дитини.

Право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника мають, зокрема:

- 1) постраждала особа або її представник;
- 2) у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини - батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування.

Неповнолітній (15 років) звернувся до суду зі заявою щодо застосування домашнього (психологічного) насильства з боку матері (справа № 369/13467/20).

Дитина 14-річного віку, може укласти договір з адвокатом виключно за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальників. Однак, відсутність такої згоди не нівелює правових наслідків укладення такого договору та наділення адвоката повноваженнями на представництво, окрім випадків визнання такого договору недійсним у судовому порядку.

Постанова ВС від 09 лютого 2022 року у справі № 607/10853/21. Бабуся в інтересах онуків.

Постанова ВС від 31 липня 2023 року у справі № 390/1457/19. Адвокат на підставі доручення про надання вторинної безоплатної допомоги

Постанова ВС від 27 березня 2024 року у справі № 278/3040/23. Мати в інтересах дитини.

Постанова ВС від 13 липня 2020 року у справі № 753/10840/19. Домашнє насильство у формі психологічного насильства.

Видача обмежувального припису є обов'язковою в разі обґрунтованого постійного використання у безпосередньому спілкуванні або переписці з колишнім чоловіком/дружиною та дітьми погроз, у тому числі фізичною розправою, вживанням щодо них ненормативної лексики, образ та приниження, які кваліфікуються як домашнє насильство у формі психологічного насильства.

Постанова ВС від 12 лютого 2025 року у справі

№ 718/1695/21. Встановлено, що стосовно хлопчика чинилися противоправні дії, які нанесли шкоди його психічному, соматичному та психоемоційному стану. В цих діях був прояв жорстокого поводження в умовах сім'ї зі сторони батька.

Окрема ухвала у цій справі. Службі у справах дітей для належного реагування та вжиття заходів, направлених на запобігання та виявлення випадків жорстокого поводження з дитиною.

Рішення Комінтернівського районного суду м. Харкова від 24 жовтня 2024 року у справі № 641/4143/24

21 червня 2024 року неповнолітня звернулась до суду із заявою, в якій просила суд надати їй право на укладення шлюбу. Вказувала, що матір заявника, заперечує проти їх з стосунків, всіляко перешкоджає їх рішенню щодо укладання шлюбу та її особистому щастю. **Взагалі тривалий час у власній сім'ї вона зазнавала постійного булінгу з боку батьків, який проявлявся у цькуванні, образах, примушуванні до виконання великого обсягу домашньої роботи, перекладанні на неї обов'язків з виховання та догляду за молодшим братом.** Жодного разу збоку матері вона не відчувала турботи та підтримки. Більше того, у сімнадцять років у батьківському домі вона не має навіть власного спального місця і вимушена була спати з восьми річним братом в одному ліжку.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!